MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

ISSN: 3060-463X

Elektron nashr, 472 sahifa.
2025-yil, noyabr

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz:
1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI 12
Ismailov Azizbek Ruzimaxammatovich

CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH VA EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI 22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich

XORIJIY INVESTITSIYALAR VA IQTISODIY O‘SISH O‘RTASIDAGI O‘ZARO TA’SIR 30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi

O‘ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI 35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna

QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA’LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI 41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich

SOLIQ MA’MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH 48
Xodjimatov Xamidullo Mamirjonovich

TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR 53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI 59
Axatova Shahnoza

SANOATNING “DRAYVER” SOHALARINI RIVOJLANTIRISH 63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna

РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА 69
Хошимова Камилла Навфал қизи

РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ 79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ 86
Файзиев Умуркул Шухратович

TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI 97
Jalilov Jamshid G‘anijonovich

СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 103
Ўролова Севара Бехзод қизи

BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH 109
Narziyev Hayotjon Azamatovich

NATIJAVIYLIKKA YO‘NALTIRILGAN BudjetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI 115
Allakuliyev Akmal Baltayevich

AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI 120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich

YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG‘UNLIGI 126
Xalikov S. X.

TURISTIK KORXONALARDA BREND KAPITALINI BAHOLASH 131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich

AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI 141
Eshqobulova Charos O‘roq qizi

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 148
Алимова Дилафруз

O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI........ 153
Usmonova Diyora Mahmud qizi

RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ 165
Аллаева Г.Ж.

THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 169
Mamatova Sevara

MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHIYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO‘RSATKICHLARI 175
Nabiyev G‘ulom Abdisalomovich

IJTIMOIY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI 185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o‘g‘li

YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ISTIQBOLLARI........ 189
Mahmudov Ulug‘bek Davronovich

KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI 193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna

JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO‘NALISHLARI........ 203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o‘g‘li

РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН........ 210
Бозорова Озода Рахимовна

TEMIRBETON KO‘RRIKLARDAGI BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH........ 222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO‘RSATKICHIDA AKS ETISH YO‘LLARI........ 226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich

MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI 230
Isakov.J.Ya

QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO‘NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI 238
Faxriddinov Bahriddin

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI 243
Raximov Furqat Jalolovich

BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI 249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoyeva Mehrigiyo Ilhom qizi

KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH 254
M.I.Murodova

SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI 258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li

INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI 264
Xalimov Javlonbek Shaxriyorovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI 271
Muxammadov Nodir Karimovich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH 277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich

IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR 282
Dilfuza Shokirova

OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna

O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV 295
Xushvaqtov Nodirbek Nomoz o'g'li

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI 299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li

HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi

ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS 308
D.D. Omonova

JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA BYUDJET–SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI 314
Hojiakbar Zaynabidinov

SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI 319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li

IPAKCHILIK KLASTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI 325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 332
Shermamatov Sirojiddan Xaydarovich

O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI 335
Egamberdiyev Muzaffar

РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД» 339
Иминов Акбаржон Одилжонович

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O‘RTASIDA 345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o‘g‘li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.

O‘ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSIYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 350
Yusupov Muxiddin Soatovich

KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIYAVIY HISOBOT MA’LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI 358
Avazov Ilhom Ravshanovich

YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO‘QIMALARINI OLISH USULLARI 363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov

KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI 370
Safoyev Nuriddin Najmiddin o‘g‘li

ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO‘P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUTSIONAL UYG‘UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI 377
Kuziev Ravshan Ramazonovich

SANOAT HAMKORLIGINING ILG‘OR TAJRIBALARI VA ULARNI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO‘LLARI 385
Boyturayev Olimjon Urayimovich

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI 392
Akbarov G‘ayratjon Ne’madjonovich

QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASI QO‘NG‘IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODELI ASOSIDA PROGNOZLASH 396
Sabit Gabbarov Nietali’evich

MAKTABGACHA TA’LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA ILG‘OR XORIJIY TAJRIBALAR 402
Xamidov Anis Choriyevich

NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN 407
Xalimjonov Nurbek Ulug‘bek o‘g‘li, Toxirov Shodiyor Zafar o‘g‘li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich

MOLIYAVIY SALOHIYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.. 415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi

O‘ZBEKISTON O‘RMON XO‘JALIGIDA INNOVASION MOLIYALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI.. 420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna

SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV 425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O‘RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI................ 431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ.. 436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович

MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO‘JALIKLARI JAMG‘ARMALARINI RIVOJLANTIRISH 443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN’IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI 448
Bozorov Suhrobjon Mumin o‘g‘li

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIУ ASOSLARI 453
Tursunov Orifali Samandarovich

IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna

ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI 463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich

ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHALARI O‘RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA’MINLASH ISTIQBOLLARI

Murtazayev Isabek Bazarbayevich
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti,
Iqtisodiyot fakulteti, Iqtisodiyot nazariyasi kafedrasi dotsent v.b., i.f.f.d. (PhD).
Isabekmurtazayev72@gmail.com
ORCID: 0009-0005-9012-1918

Annotatsiya. Ma’lumki, ekonometrik bilimlar iqtisodiy nazariya, iqtisodiy matematika, iqtisodiy statistika, ehtimollar nazariyasi va matematik statistika kabi fanlarning o‘zaro bog‘liqligi va rivojlanishi natijasi sifatida ajralib chiqqan va shakllangan. Ekonometrik modellar yordamida iqtisodiy jarayonlarni faqat chuqur tahlil qilibgina qolmasdan, balki ularning yangi o‘rganilmagan qonuniyatlarini ham ochishga imkon yaratiladi. Maqolada xizmatlar sohasining mazmun-mohiyati ochib berilib, uning asosiy ko‘rsatkichlari va rivojlanish istiqbollari iqtisodiy tahlil qilinib o‘rganib chiqilgan. Shuningdek, xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotda tutgan o‘rni, ahamiyati, uning YAIM dagi ulushi va asosiy ko‘rsatkichlari iqtisodiy-statistik tahlil qilingan. Zarafshon mintaqasi hududlarida xizmat ko‘rsatish sohalari o‘rtasidagi mutanosiblikni ta’minlash istiqbollari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: ekonometrik model, xizmat ko‘rsatish sohalari, ekonometrik prognoz, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi, ARIMA modeli.

Abstract. It is well known that econometric knowledge emerged and developed as a result of the interrelation and advancement of such sciences as economic theory, economic mathematics, economic statistics, probability theory, and mathematical statistics. Econometric models not only allow for an in-depth analysis of economic processes, but also make it possible to reveal their previously unexplored patterns. The article reveals the essence and content of the service sector, and its key indicators and development prospects are examined through economic analysis. In addition, the role and importance of the service sector in the national economy, its share in GDP, and its main indicators are analyzed using economic-statistical methods. The article examines the prospects for ensuring balance between the service sectors in the regions of the Zarafshon area.

Keywords: econometric model, service sectors, econometric forecast, volume of industrial production, ARIMA model.

Аннотация. Как известно, эконометрические знания сформировались и выделились как результат взаимосвязи и развития таких наук, как экономическая теория, экономическая математика, экономическая статистика, теория вероятностей и математическая статистика. С помощью эконометрических моделей не только проводится глубокий анализ экономических процессов, но также создаются возможности для выявления их новых, ранее не изученных закономерностей. В статье раскрываются сущность и содержание сферы услуг, а её основные показатели и перспективы развития изучены на основе экономического анализа. Кроме того, роль и значение сферы услуг в национальной экономике, её доля в ВВП и ключевые показатели проанализированы с использованием экономико-статистических методов. В статье раскрываются перспективы обеспечения сбалансированности между сферами услуг в регионах Зарафшанского межрегиона.

Ключевые слова: эконометрическая модель, сферы услуг, эконометрический прогноз, объём производства промышленной продукции, модель ARIMA.

KIRISH

Jahon mamlakatlari oʻz iqtisodiy rivojlanishini taʼminlash maqsadida joylardagi mavjud muammolarni oʻrganish hamda manzilli hal etishga qaratilgan keng koʻlamli ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Jumladan, mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy tabaqalashuv darajasini kamaytirish, mintaqa iqtisodiyoti rivojlanishining sifat koʻrsatkichlarini baholash uslubini takomillashtirish, raqamli texnologiyalar asosida bozor infratuzilmasini rivojlantirish, texnopolis va erkin iqtisodiy zonalarda yangi eksport liniyalarini ochish hamda importni oʻrnini bosuvchi ishlab chiqarishni ragʻbatlantirish, mintaqa iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish orqali sanoat, qishloq xoʻjaligi va xizmat koʻrsatish tarmoqlarining hududiy tarkibini optimallashtirishga qaratilgan tadqiqotlarga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Xizmat koʻrsatish sohasi Oʻzbekiston iqtisodiyotining eng muhim jadal rivojlanayotgan sohasidir, yaʼni yalpi ichki mahsulotning 47,3 foizini, iqtisodiyotda band boʻlganlarning esa 49,7 foizini tashkil qiladi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-fevraldagi “Xizmatlar sohasi barqaror rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga oid qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-78-sonli qarorining qabul qilinishi sohaning milliy iqtisodiyotimizda tutgan oʻrni va ahamiyati nihoyatda muhimligini koʻrsatib bermoqda [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqa iqtisodiyotini mutanosib rivojlantirish, tarmoq va hududiy tarkibini takomillashtirishning ilmiy-nazariy jihatlari uzoq xorij olimlaridan mintaqaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari V.Izard A.Lyosh, I.Tyunen, A.Veber, zamonaviy mintaqaviy iqtisodiyot va innovatsion rivojlanishning ustuvor yoʻnalishi P.Krugman, F.Masaxisa, M.Porter, R.Florida, A.Rodriguyes-Pos, F.Agxion, R.Kamagini, innovatsion hududlar va klasterlar hamda mintaqaviy barqarorlik muammolari R.Martin, P.Sunley, R.Sternberg, K.Xukning ilmiy izlanishlarida oʻrganilgan.

Mavzu yuzasidan bir qancha xorijiy olimlar ilmiy tadqiqot va izlanishlar olib borishgan va mazkur sohani rivojlantirishga oʻz hissalarini qoʻshgan. Jumladan, Meleshko oʻz maqolasida “XX asr oxiri -XXI asr boshlari iqtisodiyotidagi eng yorqin tendensiyalardan biri xizmatlar sohasining yuqori supatlarda rivojlanishi deb hisoblaydi. Sanoat ishlab chiqarishi 18-asrning oxiridan boshlab mamlakatlapning muvaffaqiyatli iqtisodiy pivojlanishi oʻz oʻrnini xizmat koʻrsatish sohasiga boʻshatib berdi, shu sababli jahon iqtisodiyotida sanoat inqilobi bilan taqqoslanadigan tarkibiy qayta qurish sodir boʻldi. Bugungi kunda xizmat koʻrsatish sohasining rivojlanish darajasi davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim mezoniga aylandi”- deb, taʼpif beradi [9].

Burmenkoning bergan iqtisodiy taʼrifiga koʻra: “xizmat - bu mahsulotning foydali harakati yoki insonning oʻziga xos, oqilona ehtiyojlarini qondirish uchun faoliyat shaklida namoyon boʻladigan, foydalanish qiymatlarini yaratadigan mehnat natijalari boʻyicha paydo boʻladigan iqtisodiy munosabatlardir”. Shuning uchun xizmat koʻrsatish jarayoni isteʼmolchilarga xizmatlarni yetkazib berish jarayoni, yaʼni unga har qanday shakldagi jismoniy va yuridik shaxslarning ehtiyojlarini qondirish jarayoni sifatida qaralishi kepak [8].

Neoklassik maktab vakili Alfred Marshall xizmat koʻrsatish sohasining nazapiy asoslarini shakllantirishda oʻzining munosib hissasini qoʻshgan. U xizmatlarni mehnatning nomoddiy, sezgi organlari vositasida ilgʻab boʻlmaydigan natijalari sifatida talqin qilgan. A.Marshall barcha neʼmatlarni moddiy va nomoddiy neʼmatlarga boʻlar ekan, ularning barchasi mamlakatdagi ijtimoiy boylikni shakllantirishda birday muhim ekanligini isbotlashga alohida eʼtibop qapatgan. U birinchi boʻlib, insonning hayot faoliyatida va ehtiyojini qondirishida moddiy noz-neʼmatning oʻta muhim va zarur ekanligini eʼtirof etish bilan bir qatorda, koʻz bilan ilgʻab boʻlmaydigan turli nomoddiy noz-neʼmatlar va xizmatlarning ham katta ahamiyati borligini ilmiy jihatdan asoslab berdi[2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mintaqa iqtisodiyotini mutanosib rivojlantirish, tarmoq va hududiy tarkibini takomillashtirishning ilmiy-nazariy jihatlari uzoq xorij olimlari A.Lyosh, T.Xegerstrand, M.Porter, U.Rossi, F.Perru, P.Krugman, R.Kapelloning ilmiy izlanishlarida oʻrganilgan.

Shuningdek, Dougherty, Christopher [3,4], Shadmanova G., Raxmankulova B.O., Karimova X.X. [5], A.Ishnazarov, Sh.Nurullayeva, M.Muminova, N.Roʻzmetova [4], Abdullayev O.M., Jamalov M.S. [7], Shodiyev T.Sh. [10] singari olimlar asarlaridan ham tadqiqotda foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida ekonometrik model asosida kelgusi besh yil uchun 2025-2029-yillarda Zarafshon mintaqasida xizmat koʻrsatish sohasi oʻrtasidagi mutanosiblikni taʼsirini baholagan holda prognoz koʻrsatkichlarini ARIMA modeli asosida ishlab chiqildi.

ARIMA modeli umumiy formulasi quyidagicha ifodalanadi.

$\delta_p(C)(1-C)^d Y_{t=} \vartheta_q(C)\varepsilon_i$ (4)

bu yerda, Y_i- i vaqtidagi vaqt qatorni ifodalayadi

B - orqaga siljish operatori, bu erda $CY_i=Y_{i-1}$ ni ifodalaydi.

d qatorni statsionar qilish uchun farqlanish tartibini ifodalaydi.

$\delta_p(C)=1-\delta_1 C-\delta_2 C_2-\cdots-\delta_p C_p$ - p tartibli avtoregressiv (AR) polinomini ifodalaydi, $\vartheta_q(C)=1+\vartheta_1 C+\vartheta_2 C_2+\cdots+\vartheta_q C_q$- q tartibli harakatlanuvchi oʻrtacha (MA) koʻp hadni anglatadi, ϵ_i - i vaqtidagi xato atamasi (white noise)ni ifodalaydi.

Tadqiqot boʻyicha prognoz koʻrsakichlarini ishlab chiqishda 2013-2024-yillarni oʻz ichiga olgan kuzatuvlar soni 45 tadan iborat choraklik maʼlumotlardan foydalanilgan. Ekonometrik prognoz boʻyicha bogʻliq oʻzgaruvchi quyida keltirilgan. Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmi (mlrd. soʻm)- GDP_serv (bogʻliq oʻzgaruvchi).

Ekonometrik prognozning dastlabki bosqichida YHMda xizmatlar ulushining vaqt boʻyicha tahliliy grafik tasviri quyida keltirilgan (1-rasmga qarang).

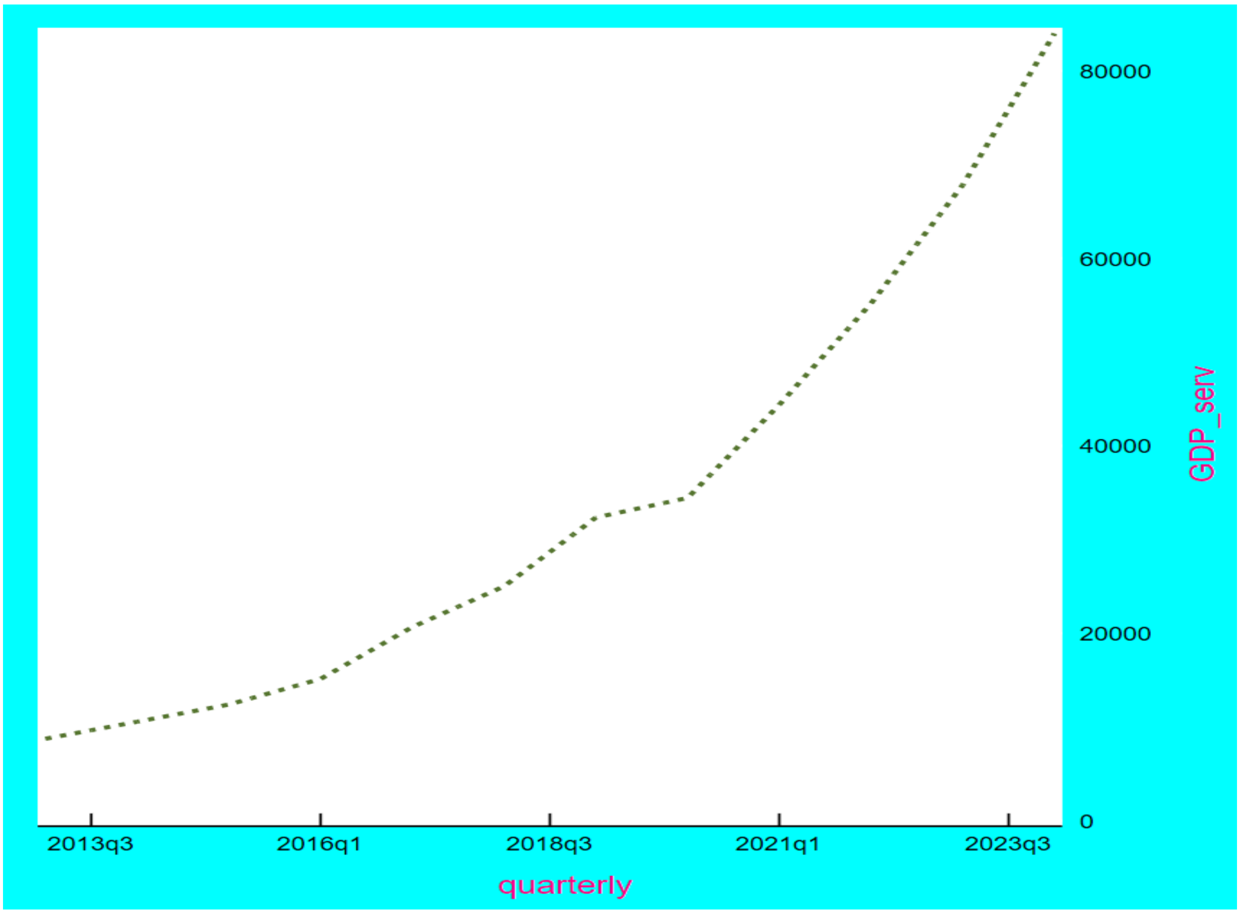

1-rasm. YHMda xizmatlar ulushi hajmi davriy holati tahliliy grafik tasviri

Yuqoridagi chizmaga asoslanib, Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmi 2018-yilning 2-choragidan boshlab moʻtadil oʻsish dinamikasini tashkil qilgan hamda ushbu oʻsishi 2023-yilga kelib maksimumga erishgan. Ushbu tahliliy tasvirga koʻra umumiy oʻsish tendensiyasi Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmi, aholi bandligi va tadbirkorlik subʼyektlarining kengayishi natijasida vujudga kelgan hamda investitsion amaliyotlarni kengayish jarayonida ortayotganidan dalolat beradi. Ushbu dinamik oʻsish trendi istiqbolda, Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmi istiqbolli prognoziga ishora qiladi, hamda iqtisodiy tizimining barqarorligiga hissa qoʻshadi. Ekonometrik prognozning navbatdagi bosqichida YHMda xizmatlar ulushi hajmining statsionarlik darajasi baholandi, hamda uni aniqlashda Unit-Root testidan foydalanildi (1-jadvalga qarang).

1-jadval. YAHM da xizmatlar ulushi hajmining Unit-Root testi

GDP_serv	Test Statistic	1% Critical Value	5% Critical Value	10% Critical Value	p-value for Z(t)
	-6,589	-3,634	-2,952	2,610	0,0000

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, Unit-Root testi statistikasi (-6,589) barcha kritik qiymatlardan (1% -3,634; 5% -2,952 va 10% -2,610) sezilarli darajada kichik bo'lib, birlik ildizning nol gipotezasini rad etadi. Unga ko'ra, Zarafshon mintaqasi YHMda xizmatlar ulushi hajmining tasodifiy o'zgaruvchan emas, balki barqaror tendensiyalarni ko'rsatadi. P-qiymati (0,0000) qayd etgan holda YHMda xizmatlar ulushi hajmi statistik ishonchlilik ahamiyatga ega ekanligini va tasodifiy tebranishlar tufayli yuzaga kelmasligini ko'rsatadi.

Tahliliy chizma bo'yicha ma'lumotlar statsionarligini inobatga olgan holda YHMda xizmatlar ulushi hajmi istiqbolda aniq va to'g'ri prognozlashga imkon beradi. Navbatdagi bosqichda modelning vaqtli qatorlar laglari orasidagi bilvosita korrelyatsiyani aniqlovchi p ning qiymati keltirilgan (2-rasmga qarang).

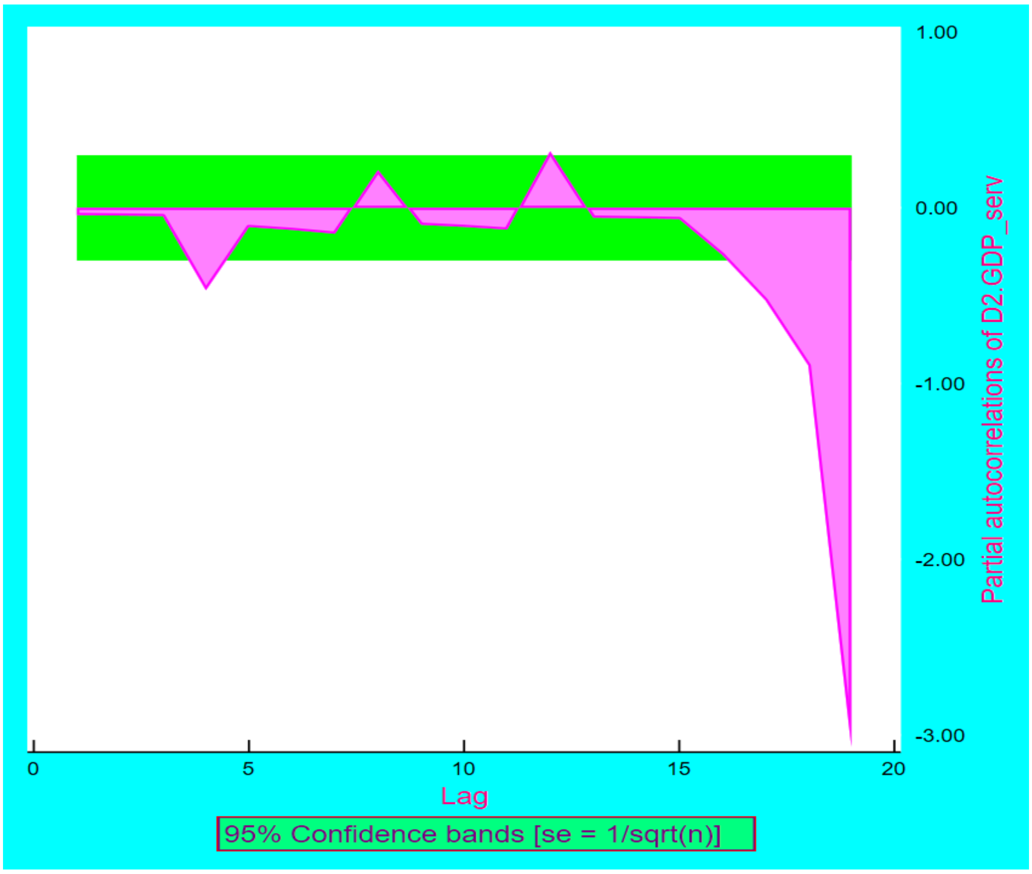

2-rasm. YHMda xizmatlar ulushi hajmi ekonometrik modelning laglari orasidagi bilvosita korrelyatsiya grafigi

2-rasmga ko'ra Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmi ekonometrik modelning laglari orasidagi bilvosita korrelyatsiyasi qiymatlari asosan 95% ishonch diapazonlari ichida bo'lib, bu statsionarlik mavjudligini ifodalaydi. Shuninigdek, bir necha kechikishlar sezilarli ahamiyatga ega hamda tarixiy qiymatlar Zarafshon mintaqasida YHMda xizmatlar ulushi hajmini ta'sirini ko'rsatadi.

Boshlang'ich kechikishdan keyin korrelyatsiyaning keskin pasayishi avtoregressiv (AR) modelning mosligini anglatadi, bu esa iqtisodiy jarayonlarda dinamik trendlarni pozitiv holatda ekanligini ko'rsatadi.

Tasvirga ko'ra ikkita kechikishdan (lag) tashqari, barcha kechikishlar (laglar) bilvosita korrelyatsiya tahlilida ishonch oralig'ida joylashgan. Unga ko'ra p-qiymati (2) qiymatini tanlash mumkin hamda ushbu qiymatlarni ARIMA modeli bo'yicha p-qiymatlarida mos ekanligini ko'rsatadi.

ARIMA modelining navbatdagi qadamida modelning laglari orasidagi bevosita korrelyatsiyani tasvirlovchi q ning qiymati aniqlandi (3-rasmga qarang).

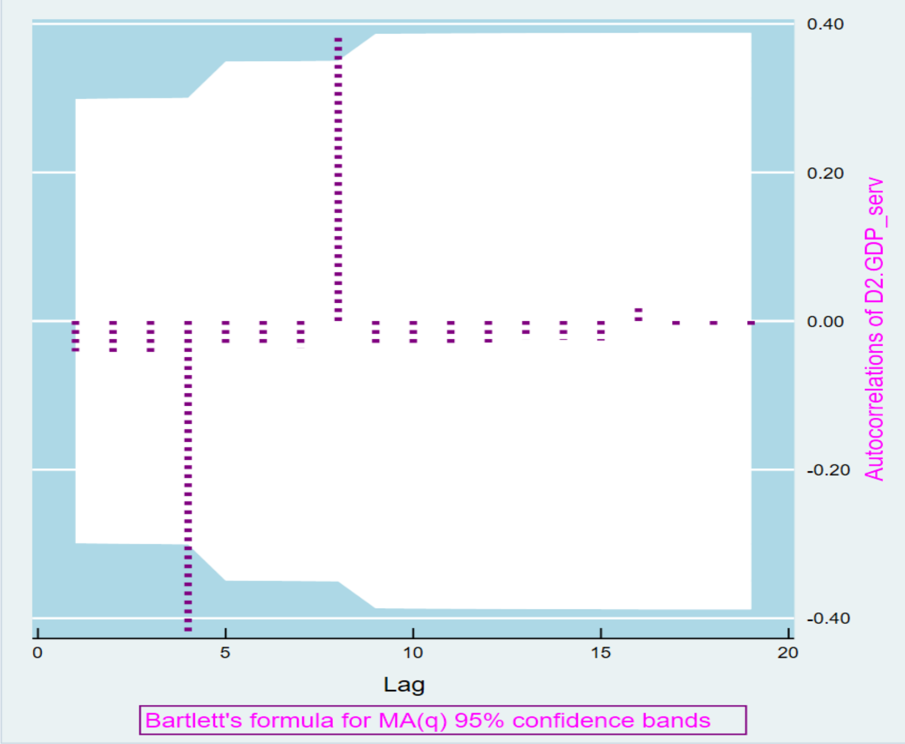

3-rasm. YAHMda xizmatlar ulushi hajmining laglari orasidagi bevosita korrelyatsiya grafigi

Yuqoridagi 3-rasmda shuni ko'rish mumkinki, ARIMA modelidagi laglar o'rtasidagi sezilarli ta'sirga ega hamda ikkita kechikishdan (lag)dan tashqari, boshqa barcha laglar belgilangan ishonch oralig'ida yotadi.

Ekonometrik prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda avtokorrelyatsiyalar farqli ma'lumotlari uzoq muddatli mo'tadil tendensiyani ifodalaydi, bu esa Zarafshon mintaqasida YAHMda xizmatlar ulushi hajmini statsionarlikni yanada moslashtirishga erishadi.

Unga ko'ra, avtokorrelyatsiya qiymatlarining aksariyat laglari 95% ishonch diapazonini o'z ichiga oladi hamda bu tasodifiy keskin zarbalarda ustunlikni anglatmaydi. Shuningdek, Zarafshon mintaqasida YAHMda xizmatlar ulushi hajmi va tahlil qilinadigan tendensiyalar uchun ekonometrik modellashtirish asosida prognozlash yanada ishonchli ekanligiga ishora qiladi.

Prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda ARIMA modelining optimal modellarini tanlashda ARIMA (1,1,0), ARIMA (1,2,0), ARIMA (2,1,1), ARIMA (1,1,2) ARIMA (2,1,2) va ARIMA (2,2,2) ko'rinishidagi modellari tahlil qilindi. Ushbu modellar orasidan eng yaxshi natijaga ega ARIMA (2,2,2) modeli tanlab olingan (2-jadvalga qarang).

ARIMA modelining regression natijasiga asoslanib, model uchun ekonometrik tenglama quyida keltirilgan.

2-jadval. YHMda xizmatlar ulushi hajmi bo'yicha ARIMA (2,2,2) modeli ekonometrik tenglama ko'rsatkichlari

D2.GDP_serv	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
Constant	84.284	52.163	1.62	.106	-17.953	186.521	
L	1.416	.334	4.23	0	.761	2.071	***
L2	-.766	.319	-2.40	.016	-1.391	-.142	**
L	-1.502	.375	-4.01	0	-2.237	-.767	***
L2	.706	.312	2.26	.024	.095	1.318	**
Constant	389.65	37.227	10.47	0	316.686	462.614	***
Mean dependent var	183.450	SD dependent var	3422.712				
Number of obs	43	Chi-square	60.661				
Prob > chi2	.	Akaike crit. (AIC)	647.598				
*** p<.01, ** p<.05, * p<.1							

2-jadvalga koʻra ARIMA (2,2,2) modeli quyidagi koʻrinishga ega boʻldi.

$\Delta^2 GDP_serv_t = 84.28 + 1.41\Delta^2 GDP_serv_{t-1} - 0.76\Delta^2 GDP_serv_{t-2} - 1.50\varepsilon_{t-1} + 0.70\varepsilon_{t-2} + u_t$, (5)

Navbatdagi qadamda ARIMA (2,2,2) modeli bogʻliq oʻzgaruvchining oʻrtacha qiymatlari va qoldiqlar grafik tasviri asosida tahlili ishlab chiqlidi (4-rasm hamda 3-jadvalga qarang).

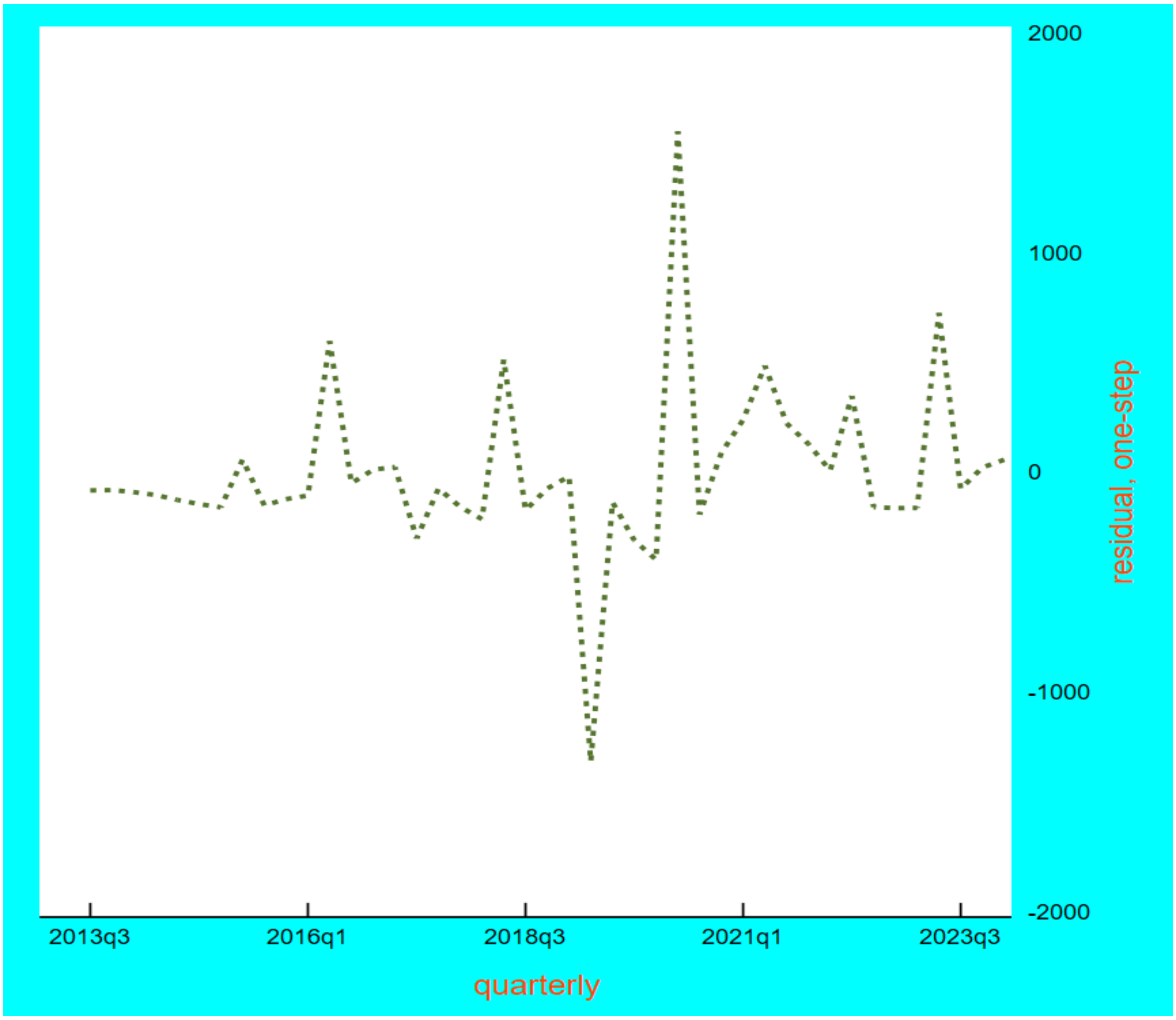

4-rasm. YHMda xizmatlar ulushi hajmi boʻyicha ARIMA (2,2,2) modeli qoldiq qiymatlari grafigi

3-jadval. ARIMA (2,2,2) modeli natijaviy omilning qoldiq qiymatlari

Variable	***Obs***	***Mean***	***Std. dev.***	***Min***	***Max***
Qoldiq qiymati	43	-3,067954	394,4611	-1319,72	1551,489

Yuqoridagi 4-rasm hamda 3-jadvalga koʻra, ARIMA (2,2,2) modeli stoxastik muvozanatni hosil qilgan, bu qoldiqlarning belgilangan davr oraliqlarida vizual oʻrtacha holatini koʻrsatadi. Ushbu tasvir ARIMA modelning oʻrtacha -3,06 qiymatlar shkalasi bilan solishtirganda nolga teng hamda maʼlumotlar toʻplamidagi asosiy stoxastik munosabatlarni ifodalaydi.

Navbatdagi bosqichda YHMda xizmatlar ulushi hajmi boʻyicha ARIMA (2,2,2) modelining qoldiqlarning statsionarligini tekshirishni hamda avtoregressiv (AR) va harakatlanuvchi oʻrtacha (MA) qoldiqlarini baholashni oʻz ichiga oladi. Shu bilan birga, ekonometrik prognoz boʻyicha ARIMA modelini prognozlashda birlik doirasidagi yaqinlashuvi oʻrtasidagi munosabat keltirilgan (5-rasmga qarang).

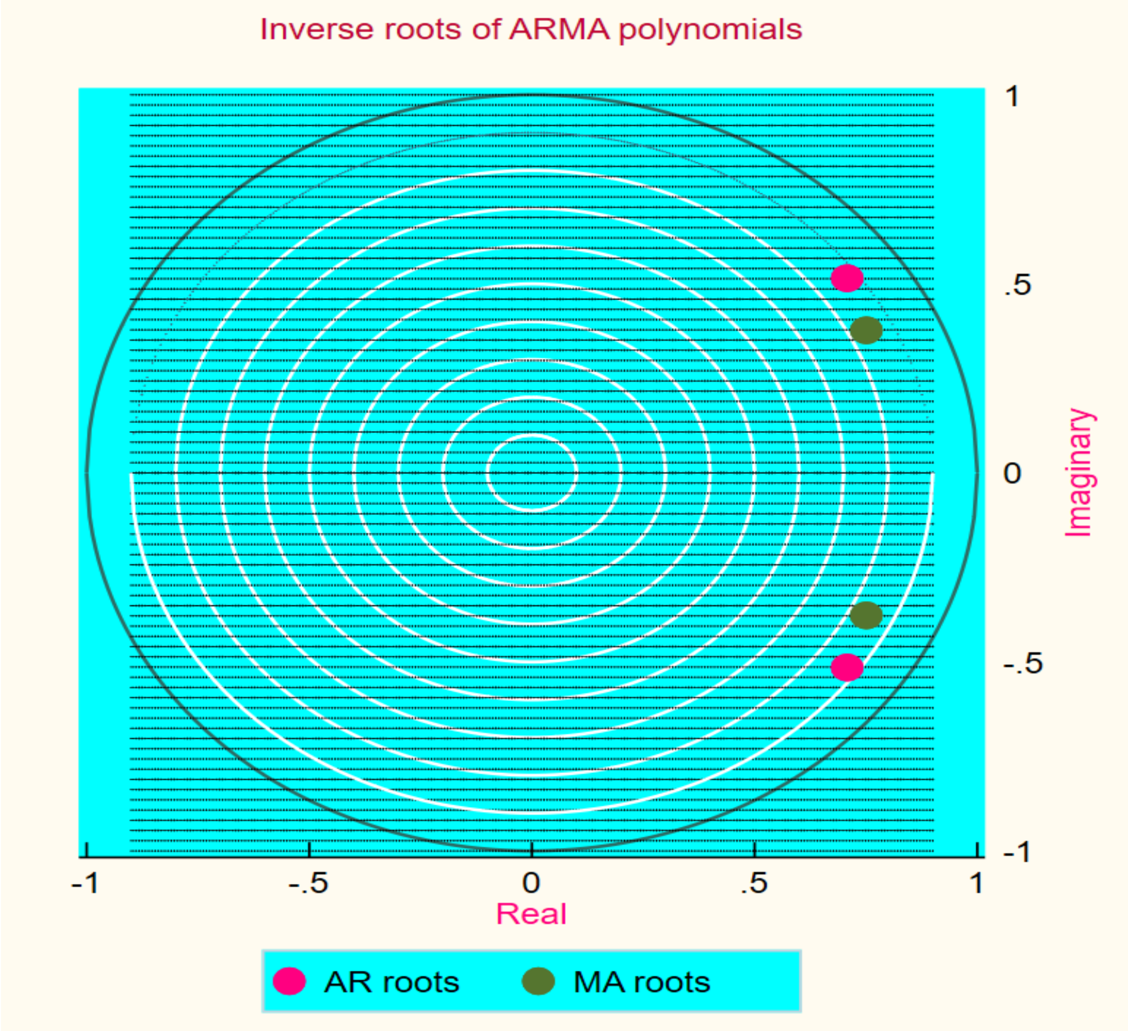

5-rasm. YHMda xizmatlar ulushi hajmi ARIMA (2,2,2) modeli boʻyicha qiymatlari sohasi

Yuqoridagi chizmaga koʻra, AR va MA ildizlarining barchasi birlik aylana ichida joylashgan boʻlib, ikkinchi tartibli farqlash chiziqli va kvadratik deterministik tendensiyalari oʻrtacha nol atrofida oʻzgarishini ta’minlagan hamda prognoz koʻrsatkichlarini modellashtirishga muvofiq boʻladi. Shuningdek, ekonometrik prognoz boʻyicha modelning statsionarlik (AR) va oʻzgarmaslik (MA) shartlarini qondiradi hamda mumkin boʻlgan zarbalarni kafolatlaydi. Shuningdek, ARIMA (2,2,2) spetsifikatsiyasi statistik jihatdan izchil va iqtisodiy jihatdan ragʻbatlantiruvchi munosabatni koʻrsatadi. Zarafshon mintaqasida xizmat koʻrsatish sohasining YHMga qoʻshgan hissasi barqaror ravishda oʻsib borishiga ishora qiladi hamda ushbu jarayon pasayish xavfi cheklanganligini koʻrsatadi.

Tadqiqot boʻyicha Stata dasturidan foydalangan holda ARIMA (2,2,2) modeli boʻyicha YHMda xizmatlar ulushi hajmi 2025-yildan 2029-yilga qadar tasodifiy endogen hamda ekzogen omillarni hisobga olmagan holda prognoz koʻrsatkichlari ishlab chiqildi (4-jadvalga qarang).

4-jadval. 2025-2029-yillar uchun YAHMda xizmatlar ulushi hajmi prognoz koʻrsatkichlari (mlrd soʻmda)

Yillar	Pessimistik prognoz	Optimistik prognoz	Prognoz
2025	110 472,16	117 317,61	113 894,9
2026	129 741,64	136 587,14	133 164,4
2027	150 129,88	156 975,31	153 552,6
2028	172 035,76	178 881,25	175 458,5
2029	195 208,48	202 053,91	198 631,2

Ishlab chiqilgan ekonometrik model natijalariga ko‘ra, ARIMA (2,2,2) modeliga ko‘ra YHMda xizmatlar sohasi ulushi hajmi 2025-2029-yillarda tasodifiy ichki va tashqi omillarni inobatga olmagan holda 2025-yilda 113 894,9 mlrd so‘m, 2026-yilda 133 164.4 mlrd so‘m, 2027-yilda 153 552,6 mlrd so‘m, 2028-yilda 175 458,5 mlrd so‘m hamda mos ravishda 2029-yilda 198 631.2 mlrd so‘mga yetishi prognoz qilindi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

ARIMA (2,2,2) modeliga ko‘ra xizmatlar sohasi mustahkam o‘sish trendini kuchaytirgan holda 2025-yildan 2029-yilgacha jami o‘sish sur’ati 75 foizga yaqin bo‘lgan mintaqa iqtisodiyotida xizmatlar sohasining naqadar keng qamrovli ekanligidan dalolat beradi. Bu Zarafshon mintaqasida zamonaviy, yuqori daromadga ega global tendensiyalarga mos keladigan xizmat ko‘rsatish tarmoqlariga qulay sharoitlar mavjudligini ko‘rsatadi. Prognoz bo‘yicha strategik rejalashtirish gorizontiga ko‘ra barqaror, yuqori nishabli hukumat, investorlar va tadbirkorlar tomonidan strategik ahamiyatga molik poydevor yaratishga xizmat qiladi. Ushbu prognoz ko‘rsatkichlari uzoq muddatli majburiyatlarni olish, infratuzilmani rivojlantirish orqali iqtisodiy tarmoqlarda moslashtirilgan inson kapitalini tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zarafshon mintaqasida investitsiyalarni jalb qilish va inson kapitalini rivojlantirishda muhim yo‘l xaritasi bo‘lib xizmat qiladi. Mintaqaviy iqtisodiyot uchun multiplikator effektininig namoyon bo‘lishi. Zarafshon mintaqasida xizmat ko‘rsatish sohasi o‘sishi bilan uning bandlik, iste’mol, raqamli texnologiyalar va mintaqaviy jozibadorlikka ta’siri oshib borishi ushbu soha faolligining yanada oshishi fonida kichik biznes sifatini rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-fevraldagi “Xizmatlar sohasi barqaror rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-78-sonli Qarori
2. Альфред Маршалл. (1993) Принципы экономической науки. -М.: «Прогресс».
3. Dougherty, Christopher. Elements of econometrics. Study Guide. University of London. 2011.
4. Dougherty, Christopher. Introduction to Econometrics. Oxford University Press, 2011, 2006 (4th or 3rd edition) (CD). Russiantranslation: Доугерти Кр. Введение в эконометрику. Изд.3. М., ИНФРА-М, 2009.
5. Shadmanova G., Raxmankulova B.O., Karimova X.X. Ekonometrika: Darslik. - T.: TIQXMMI, 2020.
6. А.Ишназаров, Ш.Нуруллаева, М.Муминова, Н.Рўзметова. Эконометрика асослари. Ўқув қўлланма. –Тошкент: Иқтисодиёт, 2019 йил, 258 бет.
7. Абдуллаев О.М., Жамалов М.С. Эконометрическое моделирование. Учебник. –Т.: Fan va texnologiya. 2010. –612 с.
8. Бурменко Т.Д. (2007) Сфера услуг: экономика: учебное пособие / Т.Д. Бурменко, Н.Н. Даниленко, Т.А. Туренко; под ред. Т.Д. Бурменко. -М.: КНОРУС, –328 с. –С. 64-65
9. Мелешко Ю.В. (2016) «Трансформация определения понятия «услуг» в контексте концепции постиндустриального общества” // Россия: Интернет-журнал “Экономическая наука сегодня” No4.
10. Шодиев Т.Ш. ва бошқалар. Эконометрика. –Т.: ТДИУ, 2007. –270 б.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali 26.06.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №S–5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07
https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal
t.me/yait_2100